

15. *Концепція* реформування кримінальної юстиції України, затверджена Указом Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 27. – Ст. 838.

16. *Стариков Ю. Н.* Курс общего административного права. В 3-х т. Т. II: Государственная служба. Управленческие действия. Правовые акты управления. Административная юстиция. – М.: Норма, 2002. – С. 280–281.

17. *Пункт 10* ч. 1 ст. 10 Закону України «Про контрольно-ревізійну службу в Україні» // Відомості Верховної Ради України. –

1993. – № 13. – Ст. 110.

18. *Абзац 1* пп. 4.3.5 п. 4.3 ст. 4 Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» у редакції Закону України від 22 червня 2004 р // Офіційний вісник України. – 2001. – № 7. – Ст. 259.

19. *Частина 7* ст. 3 Закону України «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування» // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 46. – Ст. 411.

ВИЗНАЧЕННЯ СКЛАДУ ОСІБ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У ДЕЯКИХ СПРАВАХ, ЩО МОЖУТЬ РОЗГЛЯДАТИСЯ В ПОРЯДКУ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Бичкова С. С.,

*кандидат юридичних наук,
доцент Київського національного університету внутрішніх справ*

У Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК України) закріплено три види судочинства у цивільних справах, у тому числі окреме провадження, в порядку якого розглядаються і вирішуються справи про встановлення визначених у законі юридичних фактів (за умови, що такі факти породжують для особи певні правові наслідки і їх встановлення, не пов'язане із вирішенням спору про право). Встановлення спеціального порядку розгляду і вирішення зазначених справ пов'язане з тим, що вони мають свої специфічні риси, наприклад, щодо суб'єктного складу, дії принципів цивільного процесу, меж судового розгляду тощо.

Із прийняттям у 2004 р. ЦПК України окреме провадження як вид цивільного судочинства було суттєво реформовано. Зокрема, законодавцем значно розширено коло справ, що розглядаються і вирішуються в його порядку, а також встановлено, що перелік цих справ не є вичерпним.

Так, у ч. 2 ст. 234 ЦПК України перелічено одинакять категорій цивільних справ окремого провадження, особливості порядку розгляду і вирішення яких закріплено у главах 2–12 розділу IV ЦПК України.

Відповідно до ч. 3 ст. 234 ЦПК України у порядку окремого провадження розглядаються також:

- 1) справи про надання права на шлюб;
- 2) справи про розірвання шлюбу за заявою подружжя, яке має дітей;
- 3) справи про поновлення шлюбу після його розірвання. Слід зауважити, що ст. 117 СК України, яка встановлювала відповідне право, виключена Законом України від 22 грудня 2006 р. «Про внесення змін до Сімейного та Цивільного кодексів України». У зв'язку із цим на сьогодні більше немає можливості поновлювати шлюб після його розірвання, хоча це ще не враховано у тексті ст. 234 ЦПК України, до якої також необхідно внести відповідні зміни;
- 4) справи про встановлення режиму окремого проживання за заявою подружжя;
- 5) інші справи у випадках, встановлених законом.

Крім того, згідно з ст. 256 ЦПК України, у якій визначаються конкретні справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення, у судовому порядку можуть бути встановлені також інші факти, від яких залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав фізичних осіб, якщо законом не визначено іншого

порядку їх встановлення (ч. 2 вказаної статті).

Така відкритість переліків, закріплених у ч. 3 ст. 234, ч. 2 ст. 256 ЦПК України, породжує неоднозначність розуміння відповідних законодавчих положень, у зв'язку із чим виникають проблеми із їх застосуванням на практиці, які у юридичній літературі не знайшли свого повного вирішення.¹ І це, незважаючи на те, що сутність окремого провадження або певної категорії цивільних справ, що розглядаються у його порядку, у своїх працях досліджували, зокрема, такі науковці: Ю. В. Білоусов, В. В. Блажеєв, В. Г. Бобко, О. О. Борисова, С. В. Васильєв, В. П. Воложанін, Г. О. Жилін, Ю. О. Заїка, Р. Ф. Каллістратова, В. М. Кравчук, І. М. Пятілетов, І. В. Решетнікова, Г. О. Світлична, В. І. Тертишніков, О. І. Угриновська, І. В. Удальцова, Є. І. Фурса, С. Я. Фурса, Ю. С. Червоний, М. Й. Штефан, В. В. Янков та ін.

Тому при написанні цієї статті було поставлено за мету визначити склад осіб, які беруть участь у деяких прямо непоіменованих у ЦПК України справах, що можуть розглядатися і вирішуватися у порядку окремого провадження. Вбачається, це допоможе у розв'язанні хоча б однієї із проблем, притаманних цьому виду цивільного судочинства. Досягнення поставленої мети обумовило постановку низки завдань, одним із яких є окреслення кола цивільних справ, що підпадають під законодавче формулювання «інші справи у випадках, встановлених законом».

Хоча, як зазначалося, подібні питання виникають і при застосуванні правової норми, закріпленої у ч. 2 ст. 256 ЦПК України, їх вирішення не охоплюється предметом цієї статті і є одним із перспективних напрямів подальших наукових досліджень.

Для початку визначимо склад осіб, які беруть участь у справах окремого провадження. Як впливає із аналізу ч. 2, 3 ст. 26, ч. 1 ст. 38, ч. 4 ст. 235 ЦПК України, такими особами є:

¹ Зокрема, вченими на сьогодні приділено увагу лише кільком іншим справам, які, на їх думку, можуть розглядатися у порядку окремого провадження [4, с. 635; 6, с. 592]. Щоправда, С. Я. Фурса детально проаналізувала деякі справи про встановлення у порядку окремого провадження фактів, що мають юридичне значення [6, с. 719–730]. Інші ж науковці, зазвичай, не зупиняються на всебічній характеристиці таких цивільних справ [2, с. 486–487; 4, с. 679–681; 5, с. 288; 6, с. 552].

1) заявник – особа, в інтересах якої відкрито окреме провадження у цивільній справі;

2) інші заінтересовані особи. Таке поняття носить збірний характер і охоплює всіх осіб, прав, свобод та інтересів яких тією чи іншою мірою може стосуватися ухвалене у справі окремого провадження рішення [3, с. 444–445].

Відразу слід наголосити, що однією із визначальних рис усіх без винятку справ, що розглядаються і вирішуються у порядку окремого провадження, є відсутність у них сторін. Оскільки окреме провадження не пов'язане із вирішенням матеріально-правового спору, заявники та інші заінтересовані особи не протистоять одне одному, а отже, і не є сторонами цивільної справи. Хоча деякі процесуалісти вважають, що заявник і заінтересована особа є двома конкретними сторонами [1, с. 408];

3) органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Такі органи та особи, згідно із ч. 2 ст. 26, ст. 45 ЦПК України, можуть брати участь у будь-яких цивільних справах за наявності визначених у законі підстав. Наприклад, в усіх справах окремого провадження, під час розгляду і вирішення яких зачіпаються інтереси малолітніх і неповнолітніх фізичних осіб, мають право брати участь органи опіки та піклування. Цей висновок впливає, серед іншого, із п. 1.7 Правил опіки та піклування, затверджених наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26 травня 1999 р. № 34/166/131/88, у якому закріплено, що органи опіки та піклування згідно із покладеними на них завданнями та розподілом повноважень між структурними підрозділами відповідних управлінь і відділів місцевої державної адміністрації, зокрема, вживають заходи щодо захисту особистих та майнових прав неповнолітніх дітей; провадять іншу діяльність щодо забезпечення прав та інтересів неповнолітніх дітей. Тому у подальшому ми будемо згадувати про органи та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, лише у разі особливої вказівки законодавця щодо їх участі у конкретній цивільній справі;

4) представники заявника, інших заінтересованих осіб, а також органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

У ч. 1 ст. 38 ЦПК України, ч. 1 ст. 223 СК України встановлено єдиний виняток щодо можливості представництва у цивільних справах, а саме – щодо справ про усиновлення. Отже, це означає, що в усіх інших справах окремого провадження заявники та інші заінтересовані особи, а також органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, можуть брати участь особисто або через представника. Визначення ж особливостей представництва у конкретних справах, що розглядаються у порядку окремого провадження, також виходить за межі цієї статті з огляду на поставлену при її написанні мету. У зв'язку із цим не має потреби окремо зупинятися на представниках як особах, які беруть участь у справах, що будуть аналізуватися нижче.

Як уже зазначалося, у цій статті ми зупинимося не

на всіх справах, що можуть розглядатися і вирішуватися у порядку окремого провадження, а лише на тих, які прямо непоіменовані у ЦПК України. Тобто предмет цього дослідження становлять цивільні справи, які прямо не вказані у переліку справ окремого провадження, закріпленому у ч. 2, 3 ст. 234 ЦПК України, але при цьому можуть охоплюватися законодавчим формулюванням «інші справи у випадках, встановлених законом».

Оскільки законодавець чітко не визначає, що це за справи, то при вирішенні питання про віднесеність справ до окремого провадження, вбачається, потрібно керуватися ознаками, що впливають із поняття, закріпленого у ч. 1 ст. 234 ЦПК України, а також положеннями п. 1 ч. 1 ст. 122, ч. 6 ст. 235 ЦПК України:

1) вирішення відповідного питання становить компетенцію суду і може розглядатися у порядку цивільного судочинства;

2) у цих справах відсутній матеріально-правовий спір;

3) предметом таких цивільних справ є підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Отже, врахувавши у сукупності наявність вказаних умов і виходячи із законодавчих конструкцій відповідних правових норм, можна визначити, що у порядку окремого провадження можуть розглядатися такі справи із визначеним нами суб'єктивним складом осіб, які беруть участь у справах (без урахування представників). Це справи про:

1) *визнання шлюбу неукладеним.*

Відповідно до ч. 1 ст. 34 СК України присутність нареченої та нареченого в момент реєстрації їхнього шлюбу є обов'язковою. Правовим наслідком порушення цього імперативного правила є те, що шлюб, зареєстрований у відсутності нареченої і (або) нареченого, вважається неукладеним. Запис про такий шлюб у державному органі реєстрації актів цивільного стану анулюється за рішенням суду за заявою заінтересованої особи або прокурора (ст. 48 СК України).

Отже, заявником у справі про визнання шлюбу неукладеним є будь-яка заінтересована особа (зокрема, один із подружжя, шлюб якого вимагається визнати неукладеним).

У ст. 48 СК України підкреслюється, що відповідну заяву може також подати прокурор. Але він не стає заявником у такому випадку, а залишається особою, якій законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Іншими заінтересованими особами у справах, що аналізуються, можуть бути:

– другий з подружжя;

– діти подружжя;

– відповідний державний орган реєстрації актів цивільного стану та ін.;

2) *визнання розірвання шлюбу фіктивним.*

У встановлених законом випадках шлюб припиняється внаслідок його розірвання державним органом реєстрації актів цивільного стану за спільною заявою

подружжя, яке не має дітей (ст. 106 СК України), або за заявою одного із подружжя (ст. 107 СК України).

Хоча таке розірвання шлюбу може бути визнане судом фіктивним, однак лише у разі, якщо шлюб було розірвано за:

- спільною заявою подружжя;
- заявою одного із подружжя, якщо другий із подружжя засуджений за вчинення злочину до позбавлення волі на строк не менш як три роки.

Заявником у справі про визнання шлюбу фіктивним є будь-яка заінтересована особа.

Як інші заінтересовані особи у таких справах можуть брати участь, залежно від того, хто виступає заявником: саме подружжя, один із подружжя, діти подружжя або одного із них та ін.;

3) *припинення режиму окремого проживання подружжя.*

Слід підкреслити, що, виходячи із законодавчого формулювання ч. 2 ст. 119 СК України, незалежно від того, у порядку якого виду цивільного судочинства було встановлено режим окремого проживання подружжя (у порядку позовного чи окремого провадження), якщо жінка чи чоловік звернеться до суду із заявою про припинення такого режиму, суд має ухвалити відповідне рішення. Тобто суд повинен засвідчити факт припинення режиму окремого проживання подружжя, що здійснюється у порядку окремого провадження.

Заявниками у справах про припинення режиму окремого проживання є або подружжя, для якого судом встановлений режим окремого проживання, тобто одночасно чоловік і дружина, або один із такого подружжя.

Іншими заінтересованими особами у таких справах можуть бути визнані, наприклад, діти вказаного подружжя;

4) *надання права на побачення з дитиною матері, батькові, які позбавлені батьківських прав.*

Як впливає із аналізу ст. 168 СК України, у цій категорії цивільних справ заявниками є мати та (або) батько, які позбавлені батьківських прав.

Іншими заінтересованими особами залежно від конкретних обставин справи про надання права на побачення з дитиною матері, батькові, які позбавлені батьківських прав, можуть бути: другий з батьків, який не позбавлений батьківських прав; опікун (піклувальник) дитини; особа, яка її утримує та виховує; сама дитина та ін.;

5) *повернення дитини батькам чи іншим особам.*

Згідно із ч. 1, 5 ст. 170 СК України за наявності відповідних підстав суд може ухвалити рішення (за результатами розгляду відповідної справи у порядку позовного провадження) про відібрання дитини від батьків або одного з них, не позбавляючи їх батьківських прав, а також від інших осіб, з якими вона проживає.

Після того, як відпадуть причини, що перешкождали належному вихованню дитини її батьками або іншими особами, від яких було відібрано дитину, останні мають право звернутися до суду із заявою про повернення їм дитини (ч. 3, 5 ст. 170 СК України), яка може розглядатися і вирішуватися за наявності перелічених вище умов у порядку окремого провадження.

Отже, заявниками у справі про повернення дитини є особи, від яких було відібрано дитину за рішенням суду: мати та (або) батько, інша особа, з якою раніше на належній правовій підставі проживала дитина (зокрема,

баба, дід, сестра, брат, тітка, дядько, двоюрідні сестра або брат, сусіди чи інші сторонні особи).

Як заінтересовані особи до участі у такій справі, залежно від її конкретних обставин, можуть бути залучені: другий з батьків; особа, яка утримує та виховує дитину; сама дитина та ін.;

6) *визначення розміру аліментів у твердій грошовій сумі.*

Відповідно до ч. 1 ст. 184 СК України, якщо платник аліментів має нерегулярний, мінливий дохід, частину доходу одержує в натурі, а також за наявності інших обставин, що мають істотне значення, суд за відповідною заявою може визначити розмір аліментів у твердій грошовій сумі.

Заявниками у такій категорії цивільних справ є або платник аліментів, або їх одержувач.

Іншою заінтересованою особою обов'язково стає також один із них, тобто у разі, коли заявником є платник аліментів, то іншою заінтересованою особою стає одержувач таких аліментів, а коли заявником є одержувач аліментів, то іншою заінтересованою особою стає їх платник;

7) *звільнення опікуна та піклувальника.*

Виходячи із аналізу ст. 75 ЦК України, під юрисдикцію суду підпадають справи про звільнення опікуна чи піклувальника від відповідних повноважень у двох випадках:

- якщо опікуна або піклувальника призначив саме суд;
- із заявою до суду звернувся орган опіки та піклування.

Заявниками у цій категорії цивільних справ можуть бути:

а) опікун чи піклувальник, якого призначив суд і який вимагає звільнити його від виконуваних повноважень (ч. 1 ст. 75 ЦК України);

б) особа, над якою встановлено піклування у судовому порядку (ч. 2 ст. 75 ЦК України).

Із відповідною заявою до суду може звернутися також орган опіки і піклування (як орган, якому законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб) за наявності визначених у ч. 3 ст. 75 ЦК України підстав.

Як інших заінтересованих осіб у справі про звільнення опікуна (піклувальника), залежно від її конкретних обставин, суд має право допустити до участі у справі: самого опікуна (піклувальника); його підопічного; навчальний заклад, заклад охорони здоров'я або заклад соціального захисту, до якого поміщено підопічного, тощо;

8) *зміну мети установи та структури управління.*

В установчому акті установи обов'язково вказується її мета і структура управління (ч. 3 ст. 88 ЦК України). Із ч. 1 ст. 103 ЦК України впливає, що змінити такі дані можна тільки у судовому порядку.

Заявником у вказаних справах є орган, який здійснює державну реєстрацію.

Як інші заінтересовані особи у цій справі можуть брати участь: органи управління відповідної установи, її засновники, дестинатори¹ та ін.;

¹ У Інформаційному листі Вищого Господарського Суду України від 7 квітня 2008 р. № 01-8/211 «Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України» визначено, що *дестинатори* – це вигодонабувачі, які не беруть участі в заснуванні та управлінні

9) встановлення факту недостовірності інформації, поширеної стосовно фізичної особи та (або) членів її сім'ї, і спростування такої інформації.

Деякі науковці схилиються до думки, що вказана категорія цивільних справ підпадає під дію ч. 2 ст. 256 ЦПК України, тобто є справою про встановлення фактів, що мають юридичне значення [4, с. 681]. Проте слід зауважити, виходячи із аналізу зазначеної норми, такими є лише ті справи, що стосуються встановлення юридичних фактів, від яких залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав фізичних осіб, якщо законом не визначено іншого порядку їх встановлення. Поширення ж недостовірної інформації не завжди пов'язане із виникненням, зміною або припиненням прав фізичної особи, якої така інформація стосується. Тому, вбачається, аналізована справа є однією із інших справ, які можуть розглядатися і вирішуватися у порядку окремого провадження у випадках, встановлених законом, тобто на неї поширюється положення ч. 3 ст. 234 ЦПК України.

Обов'язковою умовою того, щоб фізична особа, право якої порушено, могла звернутися до суду із відповідною заявою в порядку окремого провадження, є те, що особа, яка поширила недостовірну інформацію, невідома (ч. 4 ст. 277 ЦК України).

Заявником у справі про встановлення факту недостовірності інформації і спростування цієї інформації є фізична особа, право якої порушено поширенням такої інформації.

Оскільки згідно із ч. 2 ст. 277 ЦК України право на спростування недостовірної інформації стосовно особи, яка померла, належить членам її сім'ї, близьким родичам та іншим заінтересованим особам, ці особи також можуть стати за відповідних умов заявниками.

Як заінтересовані особи до участі у справі, що розглядається, можуть бути залучені будь-які особи, яких стосується вирішення питання про недостовірність інформації та її спростування, наприклад, члени сім'ї фізичної особи, право якої порушено поширенням вказаної інформації;

10) зміну мети використання пожертви.

Відповідно до ч. 1 ст. 729 ЦК України пожертвою є дарування нерухомих та рухомих речей, зокрема грошей та цінних паперів, для досягнення ними певної, наперед обумовленої, мети. Однак може виявитися неможливим використання пожертви за призначенням. Використання ж її за іншим призначенням можливе лише за згодою пожертвувача, а в разі його смерті чи ліквідації юридичної особи – за рішенням суду (ч. 2 ст. 730 ЦК України).

Заявником у справі про зміну використання пожертви може бути будь-яка заінтересована особа, зокрема обдарованийий.

Як інші заінтересовані особи у справі можуть брати участь усі особи, чиїх інтересів стосується використання пожертви;

11) індексацію чи збільшення розміру відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням

здоров'я або смертю, на підставах, визначених у ст. 1208 ЦК України.

Заявником у таких справах, якщо вони впливають із шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, є потерпілий, а із шкоди, завданої смертю, заявниками є особи, визначені у ст. 1200 ЦК України: непрацездатні особи, які були на утриманні потерпілого або мали на день його смерті право на одержання від нього утримання (зокрема, дитина, чоловік, дружина, батьки або усиновлювачі), а також дитина потерпілого, народжена після його смерті.

Іншими заінтересованими особами у зазначених справах є особи, які відшкодовують потерпілому завдану йому шкоду (наприклад, особа, яка завдала шкоду, юридична особа, що відшкодовує шкоду, завдану її працівником, держава).

Безумовно, оскільки мова йде про окреме провадження, то на всі проаналізовані вище справи поширює свою дію положення, закріплене у ч. 6 ст. 235 ЦПК України. Тому, якщо під час їх розгляду виникне спір про право, який вирішується в порядку позовного провадження, суд повинен залишити заяву без розгляду і роз'яснити заінтересованим особам, що вони мають право пред'явити позов на загальних підставах.

Слід зазначити, що поданий у цій статті перелік прямо непоіменованих у ЦПК України цивільних справ, які можуть розглядатися і вирішуватися у порядку окремого провадження, не є повним. Адже законодавство постійно змінюється, аналіз наявної судової практики дає змогу виробити нові погляди на ті чи інші питання тощо. Крім того, виходячи із буквального тлумачення деяких правових норм, можна виділити й інші такі справи.

Наприклад, вказане стосується справи про передачу дитини тому із батьків, хто проживає окремо. Так, відповідно до ч. 1, 2 ст. 159 СК України, якщо той із батьків, з ким проживає дитина, чинить перешкоди тому з батьків, хто проживає окремо, у спілкуванні з дитиною та у її вихованні, другий із батьків має право звернутися до суду з позовом про усунення цих перешкод. За результатами розгляду такої справи (звичайно, у порядку позовного провадження) суд ухвалює рішення, у якому визначає способи участі одного з батьків у вихованні дитини, місце та час їхнього спілкування.

У випадку ж, коли особа, з якою проживає дитина, ухиляється від виконання зазначеного рішення суду, яке набрало законної сили, той з батьків, хто проживає окремо, має право звернутися до суду із заявою про передачу йому дитини для проживання із ним (ч. 4 ст. 159 СК України). Ця заява, виходячи із формулювання вказаної норми, уже може розглядатися і вирішуватися за наявності вищевказаних умов у порядку окремого провадження.

Проте з приводу цієї справи виникає багато питань. І саме головне: чи може бути у ній відсутній матеріально-правовий спір, зокрема з приводу місця проживання дитини? Адже, якщо один із батьків, з ким проживає дитина, не виконує рішення суду про усунення перешкод у спілкуванні з дитиною та участі у її вихованні того з батьків, хто проживає окремо, то не вже

установою і яким за наміром засновників, виходячи з мети установи, передаються вигоди і від використання майна установи.

він не буде заперечувати щодо передання останньому дитини для проживання? Навряд чи. А тому постає інше питання: чи доцільне закріплення відповідної норми у національному законодавстві? Але вирішення таких питань не становить предмета дослідження цієї статті, тому ми не будемо зупинятися на них детальніше.

Таким чином, підсумовуючи зазначене, можна вказати, що:

по-перше, усі проаналізовані вище цивільні справи можуть розглядатися і вирішуватися у порядку окремого провадження лише за наявності умов, які впливають із ч. 1 ст. 234 ЦПК України, п. 1 ч. 1 ст. 122, ч. 6 ст. 235 ЦПК України;

по-друге, у всіх цих справах можуть брати участь усі особи, які беруть участь у будь-яких справах окремого провадження (крім справ про усиновлення), а саме: заявники, інші заінтересовані особи, органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, представники вказаних осіб;

по-третє, конкретний суб'єктний склад осіб, які беруть участь у зазначених у цій статті справах, визначається особливістю кожної конкретної такої справи;

по-четверте, поданий у цій статті перелік цивільних справ, що можуть розглядатися і вирішуватися у порядку окремого провадження та підпадають під законодавче формулювання «інші справи у випадках, встановлених законом», не претендує на свою вичерпність;

по-п'яте, не завжди, навіть з огляду на буквально тлумачення законодавчої норми, можна стверджувати, що справа має розглядатися у порядку окремого провадження, а тому законодавець має конкретніше формулювати нормативні приписи законів, щоб не допускати їх альтернативного тлумачення і правозастосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Балюк М. І., Луспенник Д. Д. Практика застосування Цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях та відповідях). Коментарі, рекомендації, пропозиції. – Х.: Харків юридичний, 2008. – 708 с.
2. *Гражданский процессуальный кодекс Украины: Научно-практический комментарий* / Отв. ред. Ю. С. Червоний. – Х.: Одиссей, 2007. – 792 с.
3. *Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации* / Отв. ред. М. С. Шакарян. – М.: ТК Велби, Изд-во «Проспект», 2003. – 752 с.
4. Кравчук В. М., Угриновська О. І. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. – К., 2006. – 944 с.
5. Тертишніков В. І. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. – Х.: Ксилон, 2006. – 460 с.
6. Фурса С., Фурса Є., Щербак С. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар: У 2 т. – Т. 1. – К.: Видавець Фурса С. Я., КНТ, 2006. – 912 с.
7. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / За заг. ред. С. С. Бичкової. – К.: Атіка, 2008. – 840 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО ДИСКРЕЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ СУДУ У ПРОЦЕСІ ДОКАЗУВАННЯ

Гарієвська М. Б.,

*молодший науковий співробітник
Лабораторії з проблем адаптації законодавства України
до стандартів Європейського Союзу відділу міжнародного
приватного права і порівняльного правознавства
НДІ приватного права і підприємництва АПрН України*

Суд у процесі доказування відіграє значну роль, оскільки саме він вирішує питання належності та допустимості доказів. Суд значною мірою наділений можливістю вирішувати дані питання на власний розсуд. Однак ЦПК України, наділяючи суд такими повноваженнями в процесі доказування, передбачає і певні межі. Встановлені у ЦПК України правила доказування спрямовані й на вироблення такої процедури, яка б найбільшою мірою сприяла правильному вирішенню спору. Проте становить інтерес дослідження даного питання не тільки за цивільним процесуальним законодавством України, а й за законодавством зарубіжних країн.

Метою нашого дослідження є встановлення здійснення на основі розсуду суду питання про належність та допустимість, встановлення меж дискреційних повноважень суду в процесі доказування, а також виявлення можливості і доцільності врахування зарубіжного досвіду.

Проблеми дискреційних повноважень суду у процесі доказування тією чи іншою мірою досліджувалися багатьма вченими, зокрема такими як Д. Абушенко, А. В. Гордейчик, М. А. Гурвич, А. Г. Давтян, О. А. Папкова, В. К. Пучинський, І. В. Решетнікова, В. І. Тертишніков, М. К. Треушніков, В. В. Ярков.

Розглядаючи проблему застосування дискреційних повноважень у процесі встановлення судом фактів, що мають значення для справи, зупинимося на таких питаннях: 1) визначення належності доказів і розсуду суду; 2) встановлення допустимості доказів і розсуду суду.

Відповідно до ст. 58 ЦПК України належними є докази, які містять інформацію щодо предмета доказування [1]. Питання про належність доказів вирішує як суд, так і особи, що беруть участь у справі. Але остаточне рішення за судом, що вправі заборонити посилення на будь-які докази, не задовольнити клопотання про їхнє витребування і ін.

Належність доказів – це процесуальний фільтр, за допомогою якого на основі внутрішнього переконання суд відкидає докази, що не стосуються справи. Значення цього правила полягає у тому, що суд може припинити спроби недобросовісних учасників процесу затягнути процес, відвернути увагу суду та інших учасників процесу від суті справи [10, с. 34].

Із усіх поданих доказів суд повинен відібрати для подальшого дослідження і обґрунтування мотивів лише ті рішення, які мають зв'язок із фактами, що необхідно встановити. Визнавши доказ таким, що не стосується